

Анастасія НЕКРЯЧ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ, РИЗИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

НЕКРЯЧ
Анастасія Іванівна,

доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Київського міжнародного університету, м. Київ.

Анотація: у статті аналізується вітчизняна практика трансформації публічної влади в контексті нових викликів. Обґрунтовується необхідність удосконалення механізмів функціонування місцевої влади в сучасних умовах. Визначено, що децентралізація, субсидіарність – це опори трансформації публічної влади, дієздатності держави, яка допомагає оцінити досягнення і прорахунки в державному будівництві, вони вкажуть міцність української держави, спроможність нових укрупнених центрів територіальних громад і самого інституту місцевого самоврядування.

Ключові слова: державотворчі процеси, децентралізація, субсидіарність, деконцентрація, перезавантаження влади, публічна влада.

УДК 321.6/8

Постановка проблеми. Суперечливість трансформаційних перетворень, що відбуваються в Україні, в умовах воєнного конфлікту на Сході України, порушення територіальної цілісності держави, засвідчують необхідність кардинальних змін, налагодженні ефективно діючої системи управління на всіх рівнях: загальнодержавному, регіональному та місцевому. Підсилює цю потребу і ситуація, що склалася впродовж двох останніх років і яка застала центр шукати нестандартні підходи щодо територіальної організації влади.

Важлива проблема, яка багато в чому є визначальною, на цьому етапі державотворення, це переосмислення існуючих підходів щодо впровадження в практику діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування загальноєвропейського Радого Європи, Європейським Співтовариством принципу розподілу влади на засадах децентралізації та субсидіарності.

Слід зазначити, що процес пошуку оптимальної моделі місцевої влади в нашій державі не виправдано затягнувся. Причин цьому декілька. Зокрема: нестабільність політичної системи суспільства; тривале безпідставне протистояння між гілками влади, їх розбалансованість; системна політична й економічна криза; зниження рівня лояльності з боку населення до влади; невідповідність чинного законодавства щодо органів місцевого самоврядування європейським стандартам регулювання місцевого управління. І, насамперед, це стосується принципів і норм Всесвітньої декларації про місцеве самоврядування, Європейської хартії місцевого самоврядування, Хартії Конгресу місцевих і регіональних влад Європи (КМРВЄ); відсутність професійних кадрів, здатних на кожному рівні управління забезпечувати поставлені завдання; зовнішні чинники, які характеризуються не завжди узгодженістю дій найвпливовіших міжнародних гравців, альянсів, союзів щодо подій, які відбуваються на теренах нашої держави.

У політичній силі, що піднялася на найвищий щабель владного олімпу, після революції гідності, немає іншої альтернативи, як усвідомити важливо стратегічну річ, що діяльність центру і місцевих органів спрямовані на виконання спільних завдань – це забезпечення стабільності, цілісності країни, гарантування і захист демократичних цінностей, конституційних прав і свобод громадян, їхнього природного права на місцеве самоврядування.

Щодо характеру стосунків між ними, то як засвідчує практика, вони можуть набувати різних конструкцій: від конкуренції до партнерського співробітництва, співпраці. Тому узгодженість і взаємодія, консолідація влади із суспільними інститутами стає невід'ємним складником взаємин.

Безперечно, що серед ключових інституцій, які серйозно впливають на самопочуття населення, їхній настрої і стимулюють ініціативу, можуть забезпечити мир, спокій, впевненість, можна віднести інститут місцевого самоврядування, який в умовах відсутності належного правового поля, матеріальних ресурсів, все-таки стверджується в реальній практиці.

До незначних, але все-таки позитивних надбань за роки незалеж-

ності Української держави, варто зарахувати трансформацію догматичного підходу щодо розуміння державної влади як якоїсь монолітної, абсолютної, централізованої і непорушної. Формується дещо відмінне розуміння, що місцеве самоврядування (хоча й дароване «зверху») залишається самостійним рівнем влади, який безпосередньо здійснюється народом, а демократичність суспільства забезпечується не тільки розподілом владних функцій і повноважень між трьома гілками влади на рівні центру: воно можливе лише при дотриманні загально визнаного підходу у світовій практиці – розподілу державної влади і підтримці територіальних громад.

А відтак, збереження цілісності держави, протистояння викликам внутрішнього і зовнішнього порядку, підвищення ефективності інституцій місцевої влади, прискорення євроінтеграційних процесів, в контексті підписаної Угоди про асоціацію України з ЄС, утвердження міжнародного іміджу нашої держави, як повноцінного учасника світової спільноти, потребує налагодження на всіх шаблях владної піраміди: центр – регіон – місцеве самоврядування – конструктивного, партнерського діалогу.

Усе це актуалізує потребу вивчення питань, що стосуються функціонування місцевого самоврядування та запровадження в самоврядній практиці принципів децентралізації і субсидіарності – підтриманих і визнаних міжнародною спільнотою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу досвіду використання принципу розподілу влади, принципів децентралізації та субсидіарності в європейській і вітчизняній практиці, трансформації публічної влади, присвячено достатньо велика кількість праць українських та зарубіжних дослідників. Серед них можна назвати: В. Шарова, О. Валевського, В. Ребкала, І. Кресіну, В. Погорілка, Ф. Рудича, Ю. Шемшученка, І. Коліушка, М. Баймуратова, В. Кравченко, В. Куйбіду, С. Телешуна, В. Тимошука, П. Трачука, І. Верещука, О. Свтушенко, А. Шевченко, В. Міщука, О. Врублевського та інших. Учені аналізують різні аспекти, пов'язані із трансформацією територіальної організації влади. Водночас у наукових працях саме політологічний аспект трансформації публічної влади в надскладних умовах сьогодення, мало є дослідженим.

Метою дослідження є вивчення механізмів трансформації публічної влади на місцевому рівні, спроможної забезпечити розвиток територій, стабільність, надання тієї кількості і якості публічних послуг населенню, які б повною мірою задовольняли потреби людей. Для реалізації поставленої мети автор окреслив такі завдання:

- а) схарактеризувати авторське розуміння принципу розподілу влади, децентралізації, субсидіарності;
- б) розкрити сучасні тенденції, які віддзеркалюють стан трансформаційних перетворень в умовах розпочатого реформування;
- в) проаналізувати відмінності між принципами субсидіарності, децентралізації та деконцентрації;
- г) розкрити причини неефективності місцевої влади та можливі ризики розпочатої реформи.

Виклад основного матеріалу. Розділяючи думку багатьох науковців, автор вважає, що філософія трансформації публічної влади, полягає в тому, що в першу чергу важливо визначитися з поняттям розмежування предметів відання між центром і регіонами, і не отожднювати ці поняття з розмежуванням компетенції. Хоча ці поняття взаємопов'язані між собою, проте між ними суттєва відмінність. Розмежування предметів відання, це питання відносин між центром і адміністративно-територіальними одиницями в унітарній державі, тоді як розмежування компетенції стосується окремих центральних органів і відповідних органів на місцях. Компетенція – це властивість, яка притаманна виключно державному органу, тоді як держава володіє іншою властивістю – суверенітетом. Саме з цією властивістю, яка є в держави і пов'язане питання про розмежування предметів відання між центром і регіонами.

Щодо компетенції державного органу – то це юридично надані йому права на рішення відповідного кола питань і на видання відповідних видів правових актів. Це право, яке визначає місце цього органу в системі державних органів. Щодо предметів

відання між центром і регіонами, то це коло конституційно закріплених питань, з яких відповідні державні органи та місцеві органи правомочні приймати рішення самостійно. Таким чином, від вирішення питань про розмежування компетенції між окремими органами центру і місцевого рівня врешті-решт і буде залежати в руках яких органів буде зосереджена державна влада: чи в представницьких органах чи бюрократичного апарату. Не правильне рішення вищезазначених питань, автоматично закладає підґрунтя для майбутньої політичної кризи в суспільстві і державі в цілому.

Тому надзвичайно важливо, щоб реформи, які розпочалися на засадах децентралізації та субсидіарності, не порушили єдиний ринковий простір унітарної держави, не спровокували зростання і без того високого рівня інфляції, безробіття, еміграцію і міграцію, а також посилення ролі бюрократичного апарату як на рівні центру, регіонів, місцевого самоврядування.

Правильне розмежування предметів відання між центром і регіонами, місцевим самоврядуванням з усіх точок зору: економічної, політичної, національної є надскладним завданням. І складність його полягає в тому, щоб знайти оптимальну межу розподілу публічної влади, яка б виключала можливість для центральних органів втручатися в предмети відання, які були передані регіонам, місцевому самоврядуванню, і навпаки, останні не могли втручатися в предмети відання, які залишилися за центром.

Отже, розпочате реформування публічної влади на засадах децентралізації і субсидіарності з одного боку – може означати делегування функцій, прав і обов'язків, відповідальності, компетенції і матеріально-фінансових ресурсів владному рівню управління, який має найтісніший контакт з громадянами, а з другого – це наділення реальною владою людей і надання їм права здійснювати спільні дії на тому рівні, який найбільш відповідає вирішенню проблем з метою досягнення збалансованого економічного й соціального розвитку територій. За великим рахунком ідеться про гарантування кожному самоврядному і державницькому рівням управління всієї сукупності конституційно-правових важелів для автономного вирішення ними потреб громади. Це своєрідне «перезавантаження» влади в системі багаторівневого управління, готовність усіх рівнів влади поділитися нею, відмова від застарілих принципів організації влади на місцях. Це стосунки між різними елементами єдиної системи, які взаємодіють, взаємодоповнюють одне одного водночас залишаючись взаємозалежними, оскільки не можуть існувати за межами самої системи. До того ж і система без них втрачає будь-який сенс.

Логічно, що в подібній ситуації і постало питання про оптимізацію територіальної організації державної влади та місцевого самоврядування і заміна недостатньо спроможних, слабких адміністративно-територіальних одиниць, рівнів управління на більш самодостатні і спроможні. Це своєрідна аксіома, яку чиновницько-бюрократична еліта нашої незалежної держави не повинна забувати, тому що втручання одного органу управління в діяльність іншого є неприпустимим. Порушення самостійності населення у вирішенні ним питань місцевого життя може здійснюватися лише у випадках, коли проблема не може бути розв'язана всередині самої громади через її масштабність або необхідність взаємодії з іншими громадами, або через врахування, дотримання міжнародних зобов'язань. Саме за таких умов самоврядний орган чи мешканець громади об'єктивно отримує підстави звернутися до вищого рівня управління для задоволення своїх потреб. Отже, якщо узагальнено говорити про фактори, які мотивували доленосні зміни, пов'язані із трансформацією публічної влади в Україні, то до них можна віднести:

- розбалансованість і заполітизованість гілок влади;
- неузгодженість дій між центром і регіонами, місцевими гілками влади;
- низький рівень довіри до владних структур;
- зубожіння населення;
- зоргання і провальність соціальних реформ;

– відсутність прагматичності та гнучкості в управлінні на всіх щаблях владної піраміди.

– корупція та хабарництво, що мов іржа пронизали всю систему управління зверху донизу.

І це далеко не повний перелік факторів. Їх значно більше. Але чи не вперше за роки незалежності українське суспільство реально відчуло слабкість влади в повному її розумінні. Непродуманість і виваженість дій, декларативність заяв, поспішність у прийнятті рішень, скасування низки раніше прийнятих – усе це призвело до порушення основоположних принципів організації влади, правонаступництва як на рівні центру, так і на місцевому. До того ж, бажання чиновників централізувати більшість предметів відання, повноважень унеможливило охоплення всієї сукупності проблем, які є у пересічних громадян. Це об'єктивно призводить або до неякісного їх розв'язання або це вирішення затягується у часі. У будь-якому випадку влада втрачає мобільність і стає заложницею своєї власної недосконалості.

Тож в умовах трансформації політичної системи суспільства, ринкових відносин, без чіткого розподілу повноважень між центром і регіонами стає все складніше забезпечувати сталий розвиток, безперерйне функціонування всіх управлінських рівнів, владних структурних інституцій, забезпечувати цілісність держави. Зрозуміло, що центру і регіонам доведеться шукати підґрунтя, яке зміцнить підмурок цієї владної піраміди. І цими підвалинами, однозначно, може стати оновлене місцеве самоврядування – одна із засад демократичної системи управління суспільством і державою, оскільки воно дозволяє:

- забезпечити наближення влади до народу, встановити гнучкий механізм управління з меншою кількістю бюрократичного апарату;
- розкрити соціально-економічний потенціал самоврядних одиниць;
- підтримувати політичну рівновагу і збалансованість місцевих громад;
- оптимально гармонізувати місцеві і загальнонаціональні інтереси;
- забезпечити рівні можливості населенню територіальних громад у наданні йому послуг, які воно потребує;
- налагодити конструктивну взаємодію із суб'єктами господарювання з метою залучення їх до виконання завдань на місцевому рівні.

Такий підхід нам видається найоптимальнішим аби здолати ті виклики, з якими зіштовхнулося наше суспільство і держава на сучасному етапі розвитку. Ідеться про кардинально зміну підходів щодо вдосконалення територіальної організації влади. І це вже не бажання окремих політиків, чиновників, це – об'єктивна потреба сьогодення. Аби реалізувати цю потребу, центр повинен був визначитися з трьох ключових питань, які закладені в алгоритм реформування місцевої влад. Це «між ким ділити владу?», «що ділити?» і «як ділити?». Та гострі дискусії, протистояння між елітами різного рівня, громадськістю засвідчили наскільки непростим виявилось це завдання.

В чому ж найбільші прорахунки центру, вітчизняної еліти і чи насправді реформи несуть ризики для територіальної цілісності нашої держави?

На нашу думку, вони зводяться до наступного. Незважаючи, на те що Україна вперше реформує владу за участю самого населення, суспільство не підготувало до таких кардинальних зрушень. Низька інформованість щодо змісту реформ автоматично заклала низьку їх підтримку, низьку легітимацію тих, хто ініціював ці зміни, недовіру до нових центрів управління. Владні інституції не врахували, важливу деталю, що найбільш консервативної частиною українського суспільства є мешканці територіальних громад. Вони завжди з великою обережністю сприймають будь-які нововведення. А їх чимало. Найсуттєвіші з них, це – укрупнення громад, введення інститутів старости (польська модель) префекта (французька модель). Тому щоб зняти хвилювання мешканців територіальних громад, потрібно чітко виписати повноваження і компетенцію усіх структур. До того ж ці інститути мають працювати в межах системи стримувань і противаг з тим, щоб жодна сторона самоврядного

процесу не могла втручатися в чужі повноваження, а, значить, володіти незаконною владою. Інакше повториться те, що вже було у вітчизняній практиці. Це дублювання, протистояння між органами місцевого самоврядування і державною гілками влади. Природно, щоб ці місцеві гілки влади не повинні знаходитися в конфронтації, а бути партнерами в життєзабезпеченні населення відповідних територій.

Наступна причина. Поспішність, радикальність дій, всупереч принципу добровільності, заміна його на примусово-добровільний, або примусовий також додала чимало непорозумінь серед мешканців. Вважаю, що самі чиновники не до кінця усвідомили зміст реформ, а значить не змогли донести ті позитивні зрушення, які закладені в них, і співставити очікування людей із запропонованими змінами.

Немає сумніву в тому, що така загальномасштабна реформа повинна трансформуватися на підготовлене кадрове забезпечення на місцях. А підвалини діючої системи, вибудованої на корупційних схемах і відкатах, апіорі не змогли сприйняти всю глибину зрушень на місцевому рівні і повноту відповідальності, з тим, щоб органи місцевого самоврядування, які є найбільшими суб'єктами постачання послуг на місцевому рівні, могли стати по справжньому спроможними надавати їх в тій кількості і тій якості, яка б задовольняла потреби людей. Вочевидь, що місцеву еліту мають поповнити нові, не заангажовані менеджери-управлінці з політичною волею до змін, і які як будуть спиратися на підготовлений депутатський корпус. До речі, якщо говорити про місцевих депутатів, то серед них досить значний відсоток просто баласту, лобістів своїх бізнесових інтересів. Тому пошук молоді, талановитої молоді, здатної взяти відповідальність за стан справ в громадах – це вже простір діяльності для політичних партій, однією з функцій яких є підбір кадрів. І майбутні місцеві вибори, які відбудуться 25 жовтня 2015 року повинні зняти кадрову проблему.

Автор переконана, що «битва» за децентралізацію в прямому і переносному значенні цього слова тільки розпочинається. В цій боротьбі не може бути переможців і переможених. Виграги мають усі: мешканці територіальних громад, суспільство і держава. Укрупнення громад, їхня доцільність, що найбільше хвилювало мешканців, мають бути підтверджені тільки реальними справами, і в невіддаленій перспективі, а найближчим часом. Центри об'єднаних громад не повинні перетворитися в удільні князівства, узурпувати владу на будь-яких самоврядних рівнях і державної гілки влади.

Запобігти цьому міг би інститут місцевого омбудсмена. Подібна практика активно використовується в шведській моделі місцевого самоврядування. Цей статус, могла б отримувати особа, навіть на громадських засадах, але яка є поважною в громаді, професійно підготовлена і яка б допомагала мешканцям розв'язувати складні питання і захищати їхнє право на місцеве самоврядування.

Якщо говорити про найближчу «дорожню карту» реформування публічної влади, то вона, на нашу думку, включає наступне. Має бути проведений чіткий розподіл повноважень на усіх рівнях місцевого управління, аби зняти дублювання, оскільки все це створює ситуацію, коли ніхто ні за що не відповідає. Доцільно було б дозволити місцевим депутатам працювати на постійній основі, що сприяло би тому, аби ті, хто отримали мандат довіри від населення, більше переймалися інтересами громади, а не власними. Враховуючи, що на теперішній час, залишається велика кількість питань, що не врегульовані законодавчим шляхом, доцільно було б ці питання вирішувати через статути громад. Усі громади, без виключення, повинні мати свої статути.

Сьогодні варто говорити про регіональне самоврядування. Це не проміжна ланка між центром і територіями, це інститут, який би поєднав інтереси держави і регіонів, міг би цілеспрямовано працювати на економічне вирівнювання регіонів, формування конкурентноспроможних територій, запобігти проростанню в окремих регіонах, містах, районах, селах «містечкового» самоврядування», появу «удільних князівств». Декларації, які виголошуються на захист регіональних інтересів інколи приховують і маскують приватну зацікавленість бюрократичного апарату, чиновників, що створює

ще одну небезпеку – це породження місцевого вождизму та лобізму, ознаки якого спостерігаються в реальній практиці.

Важливо щоб ці та інші проблеми вирішувалися в правовому полі. Усім відомо, що чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші нормативно-правові акти України гальмують самоврядні процеси, містять низку положень, що суперечать європейським критеріям у цій галузі. Найсуттєвішими з них є такі:

– ідеалістичність щодо можливостей ефективного і швидкого формування самоврядування «зверху»;

– дублювання повноважень органів місцевого самоврядування з місцевими державними адміністраціями тощо.

На слушну думку багатьох фахівців Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» посилює залежність місцевих органів від центру, закладає суперечності і протистояння між місцевими гілками влади, тим самим збільшуючи безпідставну конкуренцію між ними, порушуючи принципи автономності (фінансової, правової й організаційної), які закладені Європейською хартією місцевого самоврядування. Тому, нарешті, повинен бути прийнятий новий закон про місцеве самоврядування, а вся розрізнена нормативно-правова база, що забезпечує функціонування місцевого самоврядування має бути об'єднаною в єдиний Муніципальний кодекс. Частина проблем міг вирішити закон про територіальну громаду, який, закріпивши основні принципи місцевого самоврядування, правову основу місцевого самоврядування громади, види громад і особливості їх функціонування, матеріальну основу, органи та посадові особи, порядок їхнього формування, відповідальність, обов'язки членів територіальних громад – сприяв би ефективному розмежуванню «предметів відання» і повноважень між центром і регіонами, місцевими рівнями управління. Адже справжнє народовладдя завжди здійснюється на засадах політичної та ідеологічної багатоманітності в формі прямої та представницької демократії.

До того ж розмежування має виходити з пріоритету повноважень представницького органу щодо виконавчого в розв'язанні місцевих справ і виконавчого щодо представницького – в здійсненні ним функцій державного управління на території. Розмежування має бути законодавчо закріпленим і забезпечити дієвий механізм «системи стримувань і противаг» у стосунках між виконавчою і представницькою владою.

Вочевидь, що нинішня «пробуксовка» місцевого самоврядування напряму залежить від того, як на практиці реалізуються ключові принципи управління: децентралізації і субсидіарності, деконцентрації. Дотримання їх передбачає формування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування знизу догори. Тобто, починаючи від первинного рівня – до компетенції сфери діяльності місцевого самоврядування слід віднести всі публічні справи, які спроможна вирішувати громада та її органи місцевого самоврядування. До компетенції органів більш високого територіального рівня (район, область) мають бути віднесені лише ті питання, які зачіпають інтереси саме цього рівня управління. В свою чергу до компетенції вищих органів виконавчої влади включаються питання, які потребують централізованого керівництва, координації дій, виходять за межі сфер впливу органів місцевого самоврядування або до них не віднесені. Зауважимо, що йдеться не про поділ – оскільки влада є неподільна, а про розмежування функцій і повноважень між різними рівнями управління з метою наближення їх до населення для забезпечення відповідними послугами, яких воно потребує.

Передусім це стосується оптимізації співвідношення централізації і децентралізації, які повноваження раціонально передати і на який рівень управління, з тим, щоб вони максимально були наближені до реалізації відповідних функцій. Подібний розподіл обмежує вплив центру на поточну діяльність територіальних громад, органів самоврядування, дає змогу діяти більш самостійно й незалежно і під свою відповідальність в межах тих повноважень, які їм визначені законодавством. Для здійснення своїх функцій місцеве самоврядування мусить мати, як визначає Європейська хартія

місцевого самоврядування, демократично сформовані органи, які приймають рішення і користуються широкою автономією при здійсненні своєї компетенції і в засобах її реалізації і ресурсах, необхідних для виконання завдань цими органами.

Щодо процесу деконцентрації влади, то він передбачає перерозподіл частини функцій, повноважень і сфер впливу всередині виконавчих структур на ті рівні влади і управління, які могли б ефективніше і оперативніше виконуватися, адже ті значно ближче знаходяться до людей і краще орієнтуються в проблемах регіонів. Виконання будь-яких повноважень вимагає залучення відповідних матеріально-фінансових ресурсів. І чим менше розподільних ланок буде задіяно в цьому процесі, тим більше гарантій, що вони будуть використані за призначенням.

Українська держава, виправляючи помилки і долаючи стереотипи минулої системи управління, природно шукає нові підходи, напрацьовує нові концепції, моделі, які допоможуть розбудувати по-справжньому ефективну місцеву владу. І засади децентралізації, субсидіарності спільно з іншими принципами дають такий шанс. Та чи сформувалось у наших громадян почуття солідарної відповідальності за наше спільне життя, спільний добробут? На жаль, поки що, ні. На це потрібен просто час.

Основні висновки та перспективи подальших досліджень. Характер розпочатих у країні перетворень, які супроводжуються значним розбалансуванням суспільних інституцій, потребує системних підходів, системних реформ управлінської діяльності, налагодження співпраці інститутів громадянського суспільства, суб'єктів господарювання та асоціацій місцевих і регіональних влад, об'єднання економічних, матеріально-фінансових, організаційних ресурсів, які мають відповідати функціям і повноваженням цих органів влади, бути законодавчо закріпленими за кожним рівнем місцевого самоврядування і мати професійних фахівців для їх реалізації.

Першочерговим механізмом удосконалення самоврядного процесу є нормативно-правова база. Прийняття законів про територіальну громаду, регіональне самоврядування, нового закону про місцеве самоврядування, які б дозволили забезпечити чітке розмежування функцій і повноважень органів місцевого самоврядування і представників державної влади, зняти будь-яке дублювання як у горизонтальному, так і вертикальному вимірах, зрештою, закріпити систему гарантій місцевого самоврядування, аби правовими засобами створити сприятливі умови для отримання населенням гарантованих державою соціальних стандартів.

Як засвідчує європейська практика налагодженню взаємовигідних партнерських стосунків із центром і місцевою владою сприяє те, що рішення центру, які стосуються регіонів, територій обговорюються і приймається за їхніми пропозиціями і участю. Подібний механізм вартий уваги і застосування у вітчизняній практиці.

Отже, децентралізація, субсидіарність, це – своєрідні опори трансформації публічної влади, дієдатності держави. Це та важа, з висоти якої можна оцінити досягнення і прорахунки в державному будівництві. Врешті-решт, саме вони визначатимуть міцність української держави, спроможність нових укрупнених центрів територіальних громад і самого інституту місцевого самоврядування. Тому вивчення цих питань і в подальшому залишається актуальним для сучасної політологічної науки.

Література:

1. Алексеев О. Б. Субсидиарность и пространственное, 21 мая 2002 года [Электронный ресурс] / О. Б. Алексеев // Стратег.Ру: [сайт]. – Режим доступа : <http://stra.teg.ru/librarv/strategics/1021980036> (дата обращения: 14.10.2011)
2. Врублевський О. С. Співробітництво територіальних громад (бібліотека місцевого самоврядування) / Олександр Врублевський. – К. : ІКЦ «Легальний статус». – 2014. – 56 с.
3. Всесвітня декларація про місцеве самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні. – 1994. – Вип. 1/2 (6/7). – С. 65–69.
4. Глазунова Н. Система государственного управления / Н. Глазунова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 551 с.

5. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036
6. Закон України «Про внесення змін до бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
7. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19>
8. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
9. Закон України «Про ратифікацію Додаткового Протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування» від 2 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1664-18>
10. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
11. Іжа М. М. Система регіонального управління: світовий досвід та Україна світовий досвід і Україна: автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / М. М. Іжа ; НАН України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2011. – 36 с.
12. Їжак О. Принцип субсидіарності ЄС і межі його застосування в Україні [Електронний ресурс] / О. Їжак. – Режим доступу : <http://www.db.niss.ua/docs/polmil/185.htm>
13. Линьов К. О. Принцип субсидіарності у державному управлінні [Електронний ресурс] / К. О. Линьов. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP2005txtsLIOV.htm>
14. Малиновський В.Я. Концептуальні засади трансформації територіальної організації влади України: регіональний та місцевий рівні: автореферат на зд. наукового ступеня доктора політичних наук. – К., 2011. – 36 с.
15. Матвієнко А. С. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / А. С. Матвієнко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2010. – 23 с.
16. Мошак О. В. Принцип субсидіарності: європейський досвід та українська перспектива / О. В. Мошак // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ.– О., 2006.– Вип. 3 (27).– С.42-49.
17. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>
18. Прошко В. Принцип субсидіарності – інструмент розподілу повноважень / В. Прошко // Аспекти самоврядування. – 2000. – №1. – С.14-19.
19. Рекомендації № (95)19 Комітету Міністрів державам-членам щодо імплементації принципів субсидіарності (прийнято Комітетом Міністрів 12 жовтня 1995 року) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_828
20. Куколевська Ж. Д. Правові основи місцевого самоврядування/– Навч. посібник.– К.: КНЕУ, 2006.– С.160-165.
21. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 1 квітня 2014 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_828
22. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_674
23. Хохлов И. И. Субсидиарность как принцип и механизм политики / И. И. Хохлов Евросоюза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.edu.ru/db/portal/e-library/00000045/Hohlov.pdf>